

otajstva utjelovljene Riječi Božje, Isusa Krista.

Poput svakog spomen-spisa i ovaj je svojevrsan mozaik radova, zbornik različitih radova i po kakvoći i po sadržaju.

Zbornik je podijeljen u četiri dijela.

Prvi dio nosi naslov »Božji govor na ljudski način« (str. 21–80). U tom su dijelu objavljeni radovi Celestina Tomića (Istina Pisma, str. 21–32), Miljenka Odrlijina (Vjera u Svetom pismu, 33–44), Jurija Bizjaka (Medsebojni odnosi v Svetom pismu, 45–54), Jerka Fučaka (Imperfekti i aoristi u hrvatskim prijevodima Novoga zavjeta, 56–68) i pokojnoga Jure Radića (Prilog sagledavanju problematike kod nomenklature biblijskih vrsta u biblijskim tekstovima, 69–80).

Drugi dio nosi naslov »U Starome se zavjetu skrivao Novi« (str. 81–106). Tu su objavljeni sljedeći radovi: Adalbert Rebić (Prva Jeremijina ispovijest, 81–92) i Jože Krašovec (Odpušćanje in Nova zaveza v Jer 31,31–34, str. 93–107).

Treći dio nosi naslov »U Novome se Stari zavjet otkriva« (str. 107–208): Mato Zovkić (Od onoga koji nema oduzet će se i ono što ima, Lk 8,18 i par., str. 109–120), Anto Popović (Isusova molitva u Getsemaniju Mk 14,32–42, str. 121–130), Marijan Vugdelića (Najizvršniji put: 1 Kor 13; str. 131–186), Izidor Herman (Poimanje tijela i tjelesnosti u teološkoj antropologiji apostola Pavla (187–194) i pokojni Ante Kresina (Kršćanska duhovna zrelost prema apostolu Pavlu, 195–208).

Četvrti dio nosi naslov »Iz istoga božanskog vrutka« (str. 209–288). Tu su uvršteni radovi po temi vrlo raznoliki: Jure Šimunović (Učiteljstvo i zajednica vjernika kao nosioci odgovornosti za rast i budućnost vjere, 209–220), Stjepan Čovo (Teologija – znanost vjere i spasenja, 221 do 234), Marijan Mandac (Pokora u Augusti-

na, 235–248), Ljudevit Rupčić (Mir u mariološkom vidu, 249–254), Ivan Golub (Kao samoga sebe, 265–266) i Ante Branko Periša (Od osjećaja do razuma i natrag, 267–288).

Primjećujemo da je Stari zavjet najmanje zastupljen. Očigledno ima pre malo bibličara koji bi se bavili istraživanjem Staroga zavjeta. Tu će Crkva trebati razmišljati kako to područje pokriti novim i mlađim stručnjacima. Mjesna Crkva treba više poraditi na odgoju budućih profesora biblijskih znanosti, osobito Staroga zavjeta.

Spomen-spis je tematski vrlo bogat. U njemu je skriveno bogatstvo mudrosti i znanja, od članaka sasvim gramatičke i jezične analize preko egzegetski obrađenih starozavjetnih i novozavjetnih pisaca (Jeremija, Luka, Marko, Pavao) do sustavnih teoloških radova (četvrti dio zbornika). U zborniku su predstavljeni gotovo svi naši bibličari koji su inače djelatni u drugim oblicima javnoga rada. Stoga vjerujem da će se svatko tko posegne za ovim zbornikom i proučava radove objavljene u njemu njime obogatiti. Bilo bi poželjno da takvih izdanja bude u našoj sredini više.

Adalbert Rebić

Bedford-Strom, Heinrich, *Vorrang für die Armen*. Auf dem Weg zu einer theologischen Theorie der Gerechtigkeit, Chr. Kaiser/Gütersloher Verlagshaus, Öffentliche Theologie Band 4. Gütersloh 1993, 352 str.

Ovo djelo je izvanredno uspjela doktorska disertacija koju je autor izradio i obranio na evangeličkom teološkom fakultetu u Tübingenu pod vodstvom profesora

Wolfganga Hubera, sadašnjega evangeličkog biskupa za Berlin-Brandenburg. Autor je jedno vrijeme boravio u Americi te je tamo dobio inspiraciju i poticaje, a dijelom i pristup potrebnoj literaturi za ovako solidnu disertaciju, koja je doista znanstveni prinos teološkoj raspravi o socijalnoj pravdi, danas tako gorućoj temi u svjetskim razmjerima. Poznato je kako u novije vrijeme sve se više ističe u katoličkom socijalnom nauku, kod nekih izričito a kod drugih više uključno, »preferencijalna opcija za siromašne« kao novo dodatno načelo. S dubokim korijenima u Svetom Pismu, ono je našlo tematski izričaj u socijalnim dokumentima Crkve u Latinskoj Americi (Medellín, Puebla) i u tzv. »teologiji oslobođenja«. Prihvatit će to načelo i biskupi SAD u svom glasovitom pastirskom dokumentu »Gospodarska pravda za sve. Katolički socijalni nauk i gospodarstvo u SAD« (1986.), a ove 1996. godine (Svjetska godina borbe protiv gladi u svijetu i Konferencija OUN/FAO u Rimu o istom problemu) nastavit će u sličnom tonu i engleski biskupi u svom pastirskom pismu »Opće dobro i socijalni nauk Katoličke Crkve«, a izraz će ući i u same papinske dokumente (Socijalna skrb 42; Stota obljetnica 11), iako općenito i formalno kao izraz socijalne ljubavi. Bedford-Strohm u ovom djelu nalazi glavno neposredno polazište za raspravljavanje o pravdi u pastirskom pismu američkih biskupa, koje onda čita i produbljuje u svjetlu Svetoga Pisma i u prinosima »teologije oslobođenja«. Važno je što autor uvjerljivo dokazuje kako je tzv. »opcija za siromašne« ne samo zahtjev ljubavi nego i socijalne pravde. U tom smislu autor tumači i poimanje pravde u političkom ključu u harvardskoga profesora Johna Rawlsa (»A Theory of Justice«, 1971. i drugi članci). O Rawlsu već postoji obilna literatura u svijetu, a nešto i na hrvatskom jeziku... Njegova se misao tumači na razne

načine. Bedford-Strohm nalazi da je poimanje pravde kao »fairness« (pravičnost) u filozofa Johna Rawlsa barem kompatibilno s »preferencijalnom opcijom za siromašne« kako se ona iznosi u katoličkim socijalnim dokumentima, i to kao zahtjev socijalne pravde u demokratskom društvu. Sadržaj knjige mogao bi se sažeti u sljedećim tezama: a) »preferencijalna opcija (Vorrang) za siromašne« je, u teoretskom pogledu, ne samo zahtjev ljubavi nego i socijalne pravde, i b) Rawlsovo tumačenje pravde filozofijski potvrđuje biblijsko-teološko polazište (svaka osoba ima jednako pravo na temeljne slobode; socijalne i gospodarske razlike su opravdane ako najmanje zaštićenima pridonose najveću korist). Osobito ovaj drugi uvjet je predmet osporavanja i diskusija.

Ako stoje autorova tumačenja i osnovne tvrdnje, a čini se da stoje, onda su one veoma važne ne samo za teološko produbljivanje pravde nego i za konkretnu praksu, kako to autor na kraju knjige pokazuje navodeći »deset dimenzija pravednosti« (str. 306 sl.).

Čini se da je ova knjiga nezaobilazna za svakoga koji se hoće baviti pitanjem socijalne pravde u teorijskom pogledu, ali s važnim posljedicama i za rad u praktičnom političkom životu, što je prijeka potreba našega vremena u narodnim i međunarodnim razmjerima.

Autor je protestantski teolog, ali se u teološkom pogledu, osim na Sveto Pismo, uglavnom poziva na katoličke izvore. To je znak ekumenskog približavanja i uzajamnog obogaćivanja, ali ujedno i vitalnosti temeljnih intuicija, usmjerenja i sadržaja u socijalnom nauku Katoličke Crkve koji je, dakako, više nego jedna teorija ili doktrina i uvijek otvoren razvitku i eventualnim korekturama. Šteta što autor nije uzeo u obzir i dvije posljednje socijal-

ne enciklike sadašnjega Pape (*Sollicitudo rei socialis* i *Centesimus annus*), u kojima je izričito riječ o »preferencijalnoj opciji za siromašne«.

Marijan Valković

Enderle, G. / Homann, K. / Honcker, M. / Kerber, W. / Steinman, H. (ur.), *Lexikon der Wirtschaftsethik*, Herder, Freiburg 1993., str. VI + st. 1382.

U današnje je vrijeme etička problematika goruća na svim područjima, pa tako i na polju gospodarstva. I obični ljudi i gospodarski stručnjaci sve više uviđaju potrebu etike u gospodarskom životu. Razvila se, kao primijenjena etika, i gospodarska etika s više svojih grana (poslovna etika, poduzetnička etika itd.). Gospodarska etika je krajnje aktualna svugdje u svijetu, ali posebno je potrebna u zemljama izašlim iz komunizma kao što je Hrvatska, ne zato što bi bilo dokazano da ima više neetičnih ponašanja nego drugdje nego jer se nalaze na idejnom i vrijednosnom raskrižju te im je birati put daljnjeg razvitka.

Ovaj relativno opsežan »Leksikon gospodarske etike« hoće dati prikaz glavnih aspekata gospodarske etike. U današnje »nepregledno« vrijeme, kako ga je nazvao J. Habermas prije više od desetak godina, kad imamo mnoštvo različitih shvaćanja i pristupa, vjerojatno je oblik leksikona najpodesniji da daje širu informaciju koja će biti polazište za potanja raspravljajnja, uza svu opasnost da se ne dođe do ujednačenih i zaokruženih pogleda i stavova. Preko dvjesto autora (njemačkih, uz samo nekoliko stranih), većinom i međunarodno poznatih, u interdisciplinarnom pristupu (gospodarstvo, etika, sociologija, političke znanosti itd.) u približno dvjesto članaka

nastoji osvijetliti donos gospodarstva i etike. Urednici su zauzeli pragmatičan stav: između struja koje ističu prvenstveno autonomnu zakonitost gospodarstva i onih drugih koje, tome suprotno, većinom vide gospodarstvo u etičkom ozračju, oni su se opredijelili za pristup bez naglašenih idejnih isključivosti u općim postavkama, što ne znači da pojedini autori ne zauzimaju svoj stav. Štoviše, ne samo da je ovakav interdisciplinarni pristup već po sebi otvoren »neusklađenostima« nego je bila i želja urednika da autori pojedinih članaka slobodno iznesu svoja mišljenja, ne obazirući se na to da li su ona podudarna s ostalima. U tome je i slabost i jakost ovoga (i sličnih) leksikona, no u današnje vrijeme i u ovako teškoj problematici ovaj leksikon pokazuje vrlo pozitivne aspekte, barem trijeznom čitatelju koji će znati voditi računa i o pluralizmu mišljenja. Tako Karl Homann, doktor filozofije i političkih znanosti i profesor gospodarske i poduzetničke etike na Katoličkom sveučilištu u Eichstättu i jedan od urednika Leksikona, u svom središnjem članku »gospodarska etika« vidi njezinu ulogu jedino u »okvrim uvjetima« (Rahmenbedingungen) gospodarstva i posebno tržišta, dok bi se ona u svojoj unutarnjoj dinamici razvijala samostalno po svojoj imanentnoj logici, kako je to već učio A. Smith – teza koja ne izgleda baš prihvaćena u ostalim člancima socijalno-etičke naravi, a kojoj se mnogi katolički moralisti i socijalni etičari načelno protive, jer nema svjesne i hotimične ljudske djelatnosti (actus humanus), koja ujedno ne bi u sebi implicirala i etičku komponentu. Čini se da se ona ne nalazi na valu razmišljanja Ivana Pavla II. u enciklici »Stota obljetnica« o odnosu gospodarstva i etike. Homannova teza ima vrijednost kao opomena da se u konkretnim gospodarskim pitanjima ne moralizira bez poznavanja same strukture i naravi gospodarstva.